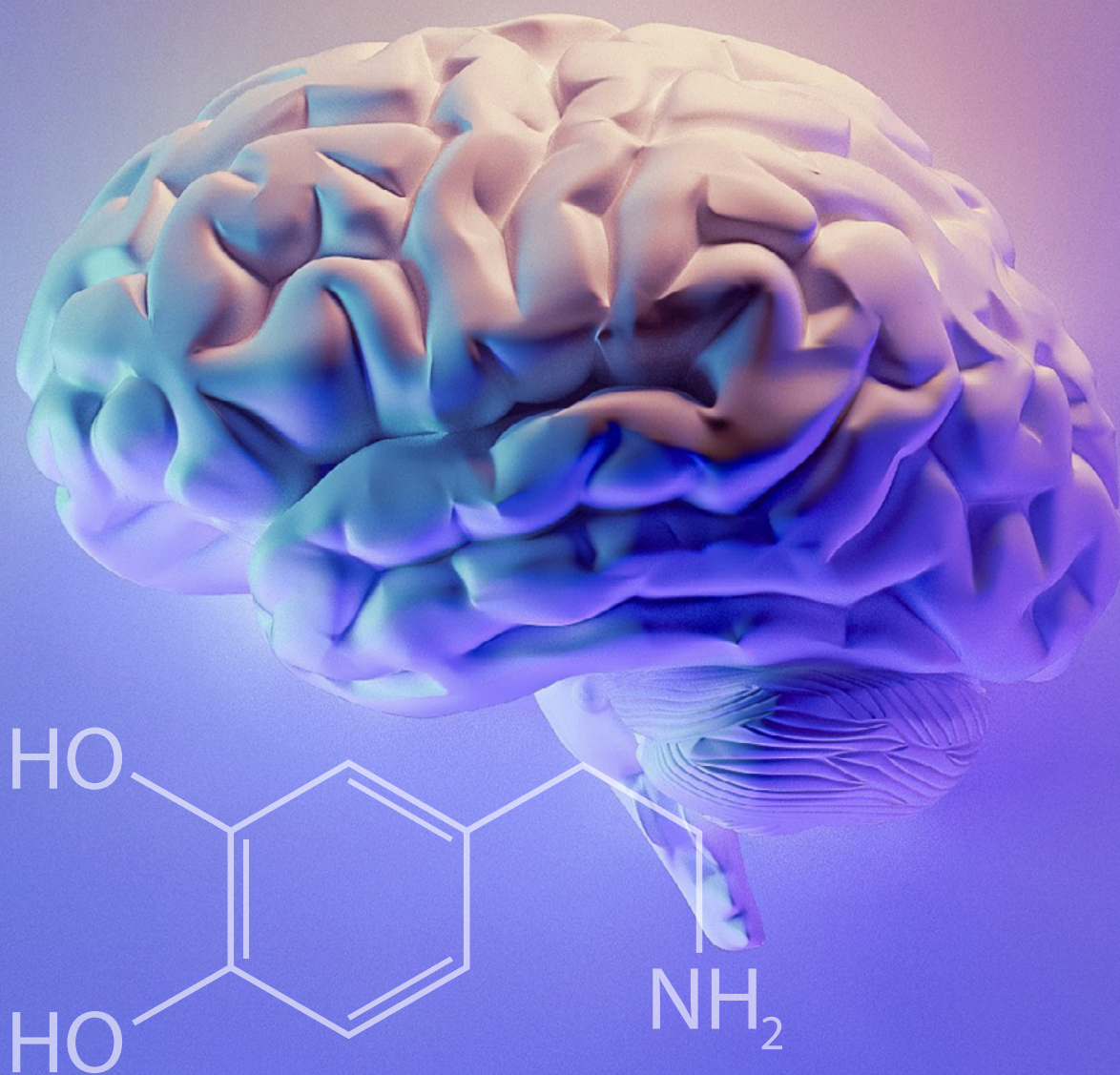

4 PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ

W PRAKTYCE TEATRALNEJ

Publikacja opracowana we współpracy
Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza oraz Fundacji Inspiratornia.

Jesteśmy pierwszą uczelnią artystyczną w Polsce, która podjęła się tego, jakże trudnego, tematu. Nasze działania rozpoczęliśmy 3 lata temu – i już wówczas projekt został zauważony przez środowisko teatralne – magazyn „Teatr” poświęcił mu pół numeru latem 2022¹. Podobnie portal www.e-teatr.pl².

Projekt tegoroczny jest złożony z trzech elementów:

- warsztatów „E-MOC czyli emocje” dla osób studiujących (na wszystkich kierunkach), które realizowane będą do końca 2025 roku,
- webinarów dla grona pedagogicznego,
- konsultacji terapeutów uzależnień i psychologa w ramach punktu konsultacyjnego – tak dla osób studiujących, jak osób pracujących w Akademii.

Dlaczego to jest ważne?

Badania dotyczące uzależnień w środowisku artystycznym, które zostały zrealizowane w Polsce do tej pory są nieliczne. Jednak wyniki tych, które powstały, zwracają uwagę na to, że problem istnieje.

Na przykład:

- **Diagnoza społeczna 2015 - warunki i jakość życia Polaków**³ – wspomina, że w przekroju grup zawodowych najbardziej dotkniętymi problemem alkoholowym są: twórcy, artyści, pisarze i dziennikarze (21,5 procent nadużywających alkoholu), operatorzy maszyn i urządzeń górniczych i robotnicy pomocniczy w górnictwie i budownictwie, lekarze (12,6 procent przyznających się do nadużywania alkoholu w minionym roku).
- **Alkohol i narkotyki w polskim teatrze 2023**⁴ - z badania wynika, że alkoholu często używa aż 17 procent osób badanych (zespół artystyczny i techniczny). Na pytanie „Czy zdarza mi się widzieć w pracy osoby pod wpływem używek” – 62 procent uczestniczek i uczestników badania odpowiada twierdząco, jeśli mowa jest o obserwowanych osobach, które są pod wpływem alkoholu. Co do osób widzianych pod wpływem narkotyków, tu twierdząco od-

1 <https://teatr-pismo.pl/18705-profilaktyka-uzaleznien/>

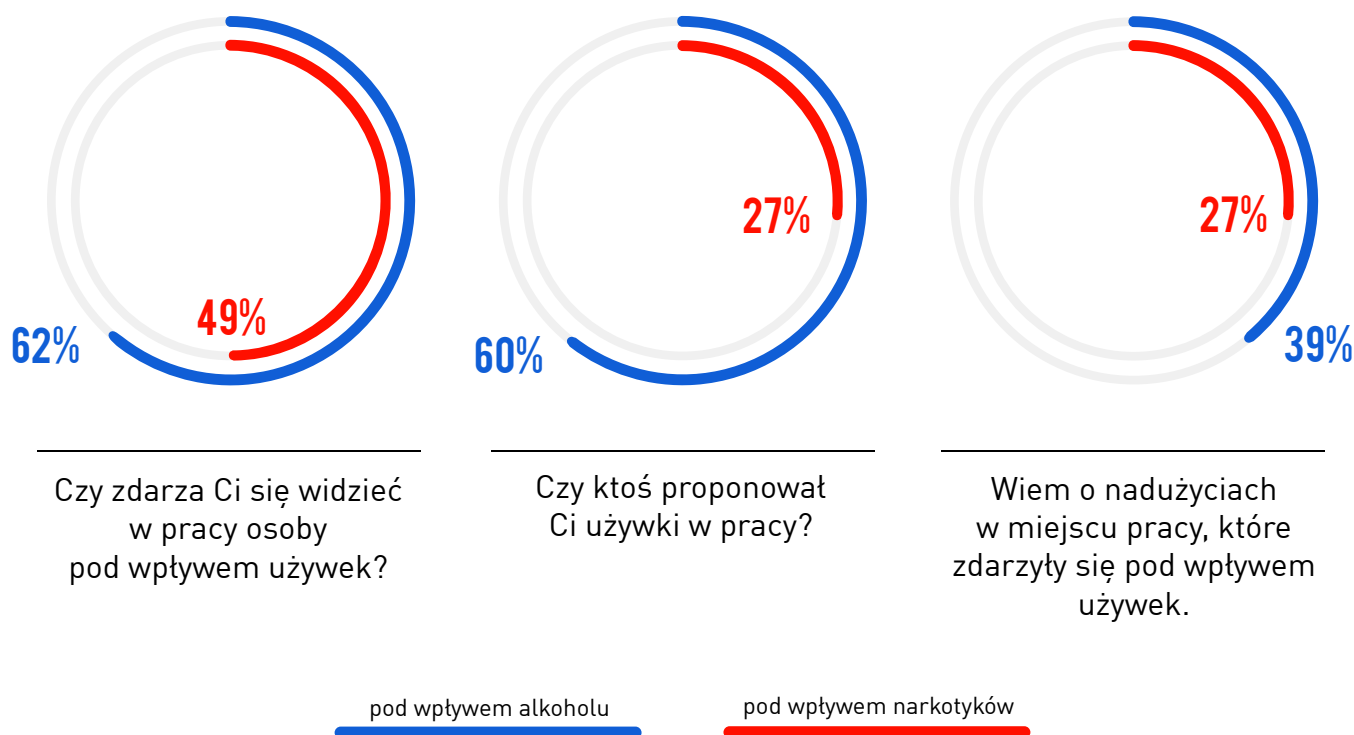
2 <https://e-teatr.pl/nowy-raptularz-alkohol-39645>

3 http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2015.pdf

4 Badanie zostało zrealizowane w ramach projektu badawczego pt. „Przemoc w teatrze – praktyki, dyskursy, alternatywy”, finansowanego przez Uniwersytet Jagielloński w ramach Priorytetowego Obszaru Badawczego POB Heritage. Jego celem było zbadanie obecności i funkcji substancji psychoaktywnych (alkoholu i narkotyków) w codziennym funkcjonowaniu instytucji teatralnych w Polsce. Badanie miało charakter ilościowo-jakościowy i zostało zrealizowane za pomocą autorskiego kwestionariusza internetowego, który wypełniły 304 osoby pracujące w polskich teatrach. Autorkami projektu są: dr Bogna Kietlińska-Radwańska (Uniwersytet Warszawski), dr Monika Kwaśniewska (Uniwersytet Jagielloński) i dr Katarzyna Waligóra (Uniwersytet Jagielloński).

powiada 49 procent respondentów. Na pytanie „Czy ktoś proponował Ci używki w pracy?” – „TAK” odpowiada 60 procent osób w przypadku proponowania im spożycia alkoholu. A 27 procent w przypadku używania narkotyków. Na pytanie „Wiem o nadużyciach w miejscu pracy, które zdarzyły się pod wpływem alkoholu” – aż 39 procent osób badanych posiada taką wiedzę. Zaś co do nadużyć, które miały miejsce, gdy ktoś był pod wpływem narkotyków, to doświadczyło tego aż 27 procent respondentów i respondentek.

Udzielona odpowiedź twierdząca.

Badanie „Alkohol i narkotyki w polskim teatrze 2023.”

Co ważne – szczególnie problem może dotyczyć osób młodych, bo to właśnie ludzie młodzi najczęściej eksperymentują lub używają substancji psychoaktywnych. Wspominają o tym choćby:

- **Raport krajowy o stanie narkomanii w Polsce 2020** oraz **Raport Uzależnienia 2023** – które podają, że ponad 10 procent osób w wieku 15-34 używa narkotyków.
- **Dopalamy wiedzę** - tu średnia wieku respondentów, którzy używali substancji psychoaktywnych wynosiła 22 lata; prawie połowa (48,8 procent) badanych uczyła się bądź studiowała. Na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia w tej grupie znajdują się marihuana i haszysz. Substancji tych kiedykolwiek używało 97,3 procent badanych.

W tej publikacji chcemy odpowiedzieć na pytanie, jakie czynniki mogą wpływać na to, że osoby studiujące na kierunku aktorstwo (a także osoby ze środowiska teatralnego) mogą być narażone na problemowe używanie substancji psychoaktywnych. A także – jak temu zapobiegać.

Prawo kontra alkohol i narkotyki w pracy

4

Najważniejsze zapisy prawne obowiązujące pracodawcę

Istnieje szereg artykułów, tak w *Ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii*, jak i *Ustawie o wychowaniu w trzeźwości* czy w *Kodeksie Wykroczeń*, jak i *Kodeksie Pracy*, mówiących o tym, że używanie substancji psychoaktywnych w pracy jest surowo karane.

Najważniejsze zapisy, penalizujące używanie alkoholu i narkotyków w pracy, brzmią następująco:

1. **Pracownik nie może spożywać alkoholu na terenie pracy - nawet po godzinach pracy.**
2. Zabrania się sprzedaży, jak również podawania i spożywania wyrobów alkoholowych na terenie szkół, domów studenckich, w placówkach oświatowo-wychowawczych - także na uczelniach wyższych.
3. W sytuacji, kiedy zachodzi podejrzenie, że pracownik stawiał się do pracy w stanie po użyciu alkoholu lub spożywał alkohol w czasie pracy, jego **przełożony ma obowiązek nie dopuścić go do pracy.**
4. **Pracodawca ma prawo do przeprowadzenia kontroli trzeźwości pracowników**, jeśli ma uzasadnione podejrzenie ich nietrzeźwości.
5. Osoba używająca substancji nielegalnych może być pociągnięta do odpowiedzialności z tytułu artykułu 70 Kodeksu wykroczeń. **Za wykroczenie uznaje się bowiem wykonywanie pracy pod wpływem narkotyków lub/i alkoholu** i przewiduje się za to konsekwencję w postaci kary aresztu lub grzywny.
6. Za spożywanie alkoholu w pracy lub przybycie do pracy w stanie nietrzeźwości pracodawca może zastosować kary porządkowe (upomnienie, nagana, kara pieniężna) lub **rozwiązać umowę o pracę bez wypowiedzenia.**
7. **Pracownik w stanie nietrzeźwości stwarza zagrożenie dla siebie i innych**, co wymaga od pracodawcy podjęcia działań w celu usunięcia tego zagrożenia, zgodnie z przepisami BHP.
8. **Pracodawca ma obowiązek zapewnić bezpieczne i higieniczne warunki pracy**, w tym również zapobiegać sytuacjom, w których pracownik może stanowić zagrożenie dla siebie i innych, w tym w stanie nietrzeźwości.

Jak reagować, kiedy nie jesteś przełożonym/przełożoną, a widzisz problem?

- **Po pierwsze**, warto umówić się z osobą, która nadużywa substancji psychoaktywnych na rozmowę. Ważne, by odbyła się ona w takim czasie i miejscu, które dla każdego z was będą komfortowe i bezpieczne. Nie należy podejmować rozmowy, kiedy dana osoba jest pod wpływem alkoholu czy innych substancji psychoaktywnych. Nie warto też tego robić wówczas, kiedy samemu przeżywa się silne emocje.
- **Po drugie**, warto zastanowić się, jak przeprowadzić taką rozmowę? Istotnym jest, by nie oceniać i nie krytykować osoby, która nadużywa substancji psychoaktywnych. Uzależnienie lub problemowe ich używanie jest objawem doświadczanych trudności – nie zaś lekceważenia czy złej woli. Warto pokazać osobie, która ma problem z substancjami psychoaktywnymi troskę i otwartość. Pretensje i oskarżenia nie pomagają, nie motywują do zmiany.
- **Po trzecie**, to na czym warto się skupić, to fakty. A zatem opisać, jak to, że dana osoba jest nietrzeźwa wpłynęło lub wpływa na pracę – np.: czego w efekcie tej niedyspozycji nie można było zrobić, jak wpływało to na innych, jakie sprawy zostały zaniedbane, opóźnione.
- **Po czwarte** – warto powiedzieć, jak się czujemy z tą sytuacją. Krótko, życzliwie, podzielić się swoimi obawami i troską.
- **Na koniec** – ważnym jest postawienie zdrowej granicy: nazwanie problemu i związanych z jego rozwiązaniem oczekiwań, a także obaw, że problem nie będzie rozwiązany.

Najbardziej niekonstruktywną reakcją jest brak reakcji.

Jednak nie należy brać na siebie odpowiedzialności za rozwiązywanie problemu związanego z nadużywaniem substancji psychoaktywnych przez daną osobę. Tylko ona może – i ma prawo – brać za to odpowiedzialność.

Osobie uzależnionej najlepiej pomoże przede wszystkim specjalista – TERAPEUTA UZALEŻNIEŃ.